

Foeragegedrag van een Waterspreeuw *Cinclus c. cinclus* in stilstaand water

Rob G. Bijlsma

Met korte duiksessies, afgewisseld door korte pauzes, foerageerde een Waterspreeuw in een voedselrijk ven. Hij ving relatief veel grote prooien, waaronder larven van kleine watersalamanders.

Op 4 november 1993 ontdekte ik op Landgoed Berkenheuvel in West-Drenthe een Waterspreeuw van de noordelijke ondersoort *Cinclus c. cinclus*. De vogel dobberde als een kurk langs de randen van een ondiep (max. enkele meters) en voedselrijk vennetje van 15x20 meter. Het ven was omringd door open bos van grove den, fijnspar en eik. Langs de oever lagen enkele stronken die als rustpost dienst deden en waar tientallen poepjes onder lagen.

De vogel werd om 11.00 uur ontdekt. Van 13.48 tot 15.30 uur deed ik wat systematischer observaties, deels met behulp van een videorecorder. Om 15.30 uur vloog de vogel na een korte pauze met een boog het bos in. Sindsdien werd hij niet meer gezien. De vogel liet zich goed benaderen en was soms zo dichtbij dat ik hem niet meer scherp in mijn telescoop (22WA Bushnell) kon krijgen.

Het foeragegedrag volgde een vast stramien. De vogel dobberde rond, waarbij hij opmerkelijk hoog op het water lag. Met grote regelmaat stak hij zijn kop in het water, blijkbaar om onder water rond te loeren. De duik ging met een snelle open-sluit-beweging van de vleugels gepaard, gevolgd door wat gespetter, een korte periode onder water (soms te volgen via een belletjesbaan) en opduiken (vaak binnen een meter van de duikplek). De meerderheid van de prooien werd mee naarboven genomen en daar met snelle kopbewegingen (schudden, deels door water en dus spetterend) bewerkt en ingeslikt. Sommige grote prooien, vooral kokerjuffers en een enkele larve van de kleine watersalamander, werden naar de kant gesleept waar ze "pets-pets" tegen takken werden gemept voordat ze werden opgegeten.

De vogel had een vast foerageerritme. De gemeten foerageersessies, die zich overigens uitsluitend in het water afspeelden, duurden 7, 10, 6, 5 en 5 minuten. De pauzes duurden 7, 9, 5, 4 en 1 minuten. Aan het eind van een foerageertocht zwom het beest dicht langs de rand van het vennetje naar zijn vaste zitposten, twee stammetjes die half in en over het water lagen. Hier ging hij zich poetsen, poepte 1-2x per rustpauze en knikte regelmatig door zijn knieën (onderwijl links en rechts buigend). Soms werden kleine stukken vliegend afgelegd, goed hoorbaar vanwege de windstille ("frrrr-frrrr"). De weinige geluiden waren veelal tijdens deze vliegtochten te horen, een scherp "tiek-tiek".

De duiktijden zijn met een stopwatch gemeten aan de hand van de video-opnames. De gemiddelde duur van de duik lag op 3.1 sec ($n=26$, $SD=1.55$, spreiding=0.5-6.2 sec). De overgrote meerderheid van de duiken werd binnen drie meter van de oever uitgevoerd. Het water was hier niet dieper dan 60-75 cm. Waar de vegetatie boven het water uitstak en het dus erg ondiep was, waren de duiktijden het kortst.

Het aantal waargenomen vangsten per minuut lag gemiddeld op 3.3 ($n=29$ minuten en 95 vangsten, $SD=1.36$, spreiding=1-6). Dit waren uitsluitend de vangsten die ik hem -voor mij- zichtbaar boven water zag halen. Drie duiken leken zonder resultaat, maar mogelijk worden kleine prooien onder water al ingeslikt.

Opvallend veel prooien waren te herkennen, vooral omdat ze nogal groot waren. Inclusief een aantal prooien buiten de systematische waarnemingsperiode kwam ik op de volgende uitkomst: 21x kokerjuffers *Trichoptera*, 15x larven van kleine watersalamander *Triturus vulgaris*, 10x larven van libellen *Odonata*, 5x waterkevers *Hydrophilidae* en 48x kleine prooien van onbekende snit. De salamanders, kokerjuffers en larven werden heftig geschud, soms ook langs de waterkant tegen iets stevigs gehamerd. Bij enkele salamanders (circa 5 cm lang) kon ik zien dat ze niet in hun geheel werden verslonden, maar alleen de delen die er door het schudden vanaf werden getrokken. De hannestijd (gemeten vanaf het moment van opduiken totaan het moment van verlies of doorslikken) bedroeg bij zes grote prooien (4x salamander, 2x kokerjuffer) gemiddeld 4.7 sec ($SD=1.88$, spreiding=2.3-8.2 sec). Bij enkele andere grote prooien was de hannestijd zelfs beduidend langer, maar deze werden helaas niet op film gezet.

In vergelijking met de uitgebreide literatuur (samenvattingen in Glutz von Blotzheim & Bauer 1985, Cramp 1988) over Waterspreeuwen gedroeg "mijn" vogel zich voorbeeldig. Zijn vangfrequentie was aan de lage kant, maar dat kan hebben gelegen aan het feit dat hij nogal veel enorme prooien verschalkte. Kokerjuffers en libellelarven zijn ook in Duitsland en Engeland belangrijke prooien. De vangsten van kleine watersalamanders zijn echter het vermelden waard. Glutz von Blotzheim & Bauer (1985) noemen amfibieën een onderdeel van het menu, echter zonder te specificeren. Het meeste onderzoek naar Waterspreeuwen speelde zich langs stromend water af, met een navenant kleine kans op de vangst van salamanderlarven. Het ven op Berkenheuvel biedt in de paaitijd plaats aan zeker 100 volwassen kleine watersalamanders (eigen waarnemingen), die voor de nodige larven gezorgd zullen hebben. Kortom, een goede voedselbron voor een opportunistische Waterspreeuw. Overigens werd de vogel na 4 november niet meer bij het vennetje aangetroffen.

Summary: Foraging behaviour of a Dipper *Cinclus c. cinclus* in stagnant water

A Dipper stayed at a stagnant pond (15x20 m) in the forest of Berkenheuvel (West-Drenthe) on 4 November 1993. Foraging bouts lasted 7, 10, 6, 5 and 5 min, the intermittent breaks 7, 9, 5, 4 and 1 min. All foraging took place by diving. Diving times (measured from video) were on average 3.1 sec ($n=26$, $SD=1.55$, range=0.5-6.2 sec). Diving was mostly restricted to the zone of shallow water (up to 75 cm) within three m from the shore. Catching rate was rather low, viz. on average 3.3 preys/min ($n=29$ minutes and 95 prey items, $SD=1.36$, range=1-6/min). Identified prey species consisted of larvae of Warty Newts *Triturus vulgaris* (15), *Trichoptera* (21), larvae of *Odonata* (10) and water beetles *Hydrophilidae*. Small prey items were also taken, but could not be identified ($n=48$). Handling time of large prey was on average 4.7 sec ($n=6$, $SD=1.88$). Newts and Chiroptera were vigorously shaken when caught and dismembered particles were eaten.

Literatuur

Cramp S. (ed.) 1988. The Birds of the Western Palearctic, 5. Oxford University Press, Oxford.
Glutz von Blotzheim U.N. & Bauer K.M. 1985. Handbuch der Vögel Mitteleuropas, 10/II. Aula-Verlag, Wiesbaden.

*Adres: Doldersummerweg 1
7983 LD Wapse.*

